

279955

SBZIRĂTORZIL

NO.
27

18
Octombrie
1919

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IN ACEST NUMĂR :

E. Lovinescu	} E cu puțință o disociație ?
și Tudor Vianu	
D. Nanu . . .	Excelsior

Hortensia Papa- dat-Bengescu	} Pe cine a iu- bit Alisia ?
Al. I. Stamatiad	
I. Petrovici . . .	T. Maiorescu
A. Dominic . .	Cântecele mele

Cronica artistică: Expoziția d-lui Troteanu, de F. Șirato ;
Cronica literară: Insemnări privitoare la Knut Hamsun, de
 Marcel N. Romanescu ; *Cronica teatrală:* Una dintr'o mie,
 Fericirea nevesti-mi, de L. Rebreanu.

Insemnări: I. V. Câteva constatări ; L. R. Invazia străinilor
 și mului ; V.M. De sufletul nemților

Bibl. Univ. Cluj
 Nr. 652-1921

I. 230

APARE SĂMBĂȚA

57
Editura Librăriei ALCALAY & Co.

A. PETRESCU · fecit ·

279050

E162

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

ANUL I, No. 27.

18 OCTOMBRIE 1919

E cu putință o disociație?

Stimate Doamnăle Lovinescu,

În clipa de a porni la tipografie cu manuscrisul noii cronice, pe care urma s'o încep în „Sburătorul“, am fost oprit în loc de o întrebare ciudată.

Cronica era gata. Curățasem fraza, proporționasem compoziția, revizuisem informația. Cronica era gata și eram mulțumit de ea. În alte împrejurări ași fi dus-o vesel la tipografie și ași fi așteptat cu oarecare nerăbdare corectura, pentru a consulta sugestia textului tipărit. Vedeți, în orice activitate profesională se produce o deturnare a atențiunii de la fondul ei de umanitate către resorturile mecanismului său. Orice profesionist e un tehnician. Mi-aduc aminte de stăruința unui bătrân maestru de la Iași în a discuta, într'un articol de ziar, felul în care un tânăr violonist se comporta cu instrumentul său. Funcționarul observă simetria hârtiei, logica exterioară a rezoluțiilor de pe ea; pictorul, anatomia figurilor și amestecul pastelor. Se gândează în estetică interesele diverselor categorii de indivizi în relațiunile lor cu opera de artă. Cel mai steril dintre acestea, cel mai vid, cel mai formal este acordat artiștilor înșiși: interesul tehnic. Ce departe suntem cu aceasta de concepțiunea poezilor *vates*. Nu fără prezumțiune, Lamartine reclama pentru sine titlul de *diletant*.

Așa dar, cronica mea era gata și eram mulțumit. Deși, totdeauna, călăuzit de un bun instinct, am simțit și am căutat să ocolesc primejdia ce există în profesiune; de data aceasta mă uitam. Mă simțeam mulțumit. S'a petrecut atunci o bruscă întoarcere în gândurile mele către mine, o reurcare a unui vechi fond de ingenuitate, nu știu ce amestec de fericit primitivism și nouitate a conștiinței. Eram turburat. Cronica despre care vă vorbesc era o încercare despre câteva chestiuni actuale în sfera literaturii. Printre unele cuvinte bune se găseau destule rele privitoare la câțiva oameni cunoscuți și necunoscuți. Cu alte cuvinte, pornind de la anumite date și comparându-le cu anumite credințe ale mele, formulam judecăți. Eram cînsit și poate eram în dreptul meu s'o fac.

Mi-aduc aminte de cuvântul unui tânăr critic francez, care cerea pentru aprecierile sale, onoarea adevărului în raport cu sine. Ar fi fost și greu de cerut altceva.

Oricum, în clipa despre care vă vorbesc, m'am simțit clătinat în tăria mea și temelia dreptului meu am simțit-o foarte subredă. Trăiam o clipă rară. Două idei se disociau: ideea de faptă și ideea de răsplată. Munca și prețuirea sa. Visurile și realitatea. O amintire din copilărie îmi veni în minte:

Pe d-l Arghir, grădinarul, nu l-am uitat. Era cărunț, umbla sdrenșuit și avea slăbiciunea să poarte o pălărie tare în cap. Noi, copiii, ne veseleam mult în apropierea d-lui Arghir, căci în purtarea sa față de flori avea feluri noi și plăcute de a fi. Când le uda, le vorbea ca la păsări:

— Pui-pui-pui-pui !..

Și când le scobeia pământul la rădăcină, le certa:

— Mișele! Mișele! Nemernicelor...

Bun grădinar, artist, d-l Arghir avea slăbiciunea băuturii. În vremea prânzului, d-l Arghir se întorcea și ușa grădinii îi scăpa cam tare. Știam atunci că d-l Arghir caută răcoarea beciului, de unde nu ieșia decât când soarele se trecuse și florile ofilite așteptau, în umbra obosită, stropii lui Dumnezeu și vorbele d-lui Arghir. Cum într-o zi se uitase, stăpânul casei îl întâmpină musfrător, în clipa chiar în care vinovatul înainta greu și nesigur din gura beciului:

— Frumos, frumos, domnule Arghir! D-ta dormi și florile așteaptă înseiate de ceasuri. Un Asta... trândăvie, d-le Arghir, trândăvie...

— Trândăvie... trândăvie?! repetă și d-l Arghir.

Se transfigura. Ochii se măreau în orbitele lor și obrații cădeau.

— E trândăvie?

Crud ofensat, omul se încăpățina într'un cuvânt. Apoi, repezindu-se ca un vârtej în mijlocul florilor, desțelenind cu picioarele buchetele înșifte în pământ, smulgând frunzele arbuștilor grași:

— Asta e trândăvie, urla d-l Arghir, asta e muncă, e muncă, e muncă.

În câteva secunde, sub grindina năpraznică a mâniei, grădina zăcea devastată.

Trebuia să plece. Stăpânul nedrept îl opri în ușă întinzându-i socoteala; dar d-l Arghir refuză:

— N'am pentru ce...

Prețuindu-se în munca sa, d-l Arghir cerea înțelegerea ei. Fiindcă aceasta i se refuzase, el se simțea nedemn de răsplată. Mai mult, fiindcă munca sa nu se rostea în roadele sale, el n'a stat la îndoială să le distrugă. Ce puteau însemna roadele? Numai sfortărea sa omenească sădită în fragilul material putea să însemne ceva. Și d-l Arghir, care era un mare disociator de idei, plecă fără o părere de rău pentru docilele existențe rânduite în svelte acolade și ronduri bogate.

În vremea lui, Isus disociase și el, ca d-l Arghir.

Ideea de iubire strâns unită cu aceea de plăcere trupească, prin sfortșarea de atenție a geniului, el o despărți, înălțându-o în puritatea și absolutul ei.* Oamenii avură pentru Dumnezeu *adorafia* și pentru semenii lor *caritatea*, „fără de care totul este ca arama sunătoare“. A fost un câștig pentru umanitate, dacă nu pentru societăți. Scăpată de relașiunile satisfacției, iubirea își merita pentru întâia oară numele. Scăpată de relașiunile recompensei și ale rezultatului, munca D-lui Arghir fusese o adevărată muncă.

Plecași peste sute și sute de file avem impresia dureroasă și aproape unanimă a naufragiului. Îndrăznesc să cred că în proporșiunea uriașă a producșiunii literare, realizările se pierd printre neglijențele calculului. E înduioșător de contemplat trista armată a nevoiașilor de ideal. Sub greutatea înaripată a visului lor, fiecare cade la rândul său. Cine s'ar putea ridica spre a le cere cecece ei nu pot da? Și cine ar putea să'i certe pentru aceasta? O asemenea pretenșiune ar fi nejustificată și într'un fel inferioară. În grijile ortodoxe ale estetului puritan ghicesc încă un egoism al naturii umane. El vrea o satisfacție deplină; dar el vrea o satisfacție. Muncii artistice el îi cere un rod; visului, o realizare. El cere; cere...

Munca își ajunge însă sieși și prezența visului motivează absurdul și chiar hidosul.

Pentru că în timpul din urmă am vorbit despre umanitarism mă gândesc că într'o asemenea societate astfel ar apare și ar fi prețuit omul. În perpetuarea neconstrânsă a naturii sale, fie care și-ar afla rostul existenței. Plini de griji ne-am apleca, unul asupra celuilalt, nu pentru a ne judeca, ci pentru a ne înțelege; pentru a ne bucura de umanitatea fiecărui din noi.

M'am întrebat în clipa de a vorbi despre oameni, cine îmi dă dreptul de a o face și dacă prezența umanității nu'mi ajunge.

Eu știu că o asemenea solușiune este primejdioasă și că într'o asemenea fericită contemplași, destinele omenești ar mistui termenul evolușiunii lor. Indulgența nu e recomandabilă.

O utopie valorează însă cât un sens, cât sensul unei tendințe.

...Și față de atâși cerberi păzitori reamintirea omului poate fi folositoare.

Acestea pentru a explica lipsa mea.

TUDOR VIANU

Seumpe domnule Vianu,

Ne cunoaștem puțin. Noi oamenii. Ne atingem, de obicei, prin fașete trecătoare; ne ferecăm în convenșiionalul unei atitudini; ne zâmbim; pozăm. Și atât. Viața e prea grăbită pentru

* Remy de Gourmont.

a simți nevoia adâncurilor. Și, dintr'un îndemn de pesimism, aș putea spune și prea urâtă pentru a o merita. Trecem deci unii pe lângă alții, în înfățișări hieratice și cu priviri distrase. Jucăm cadrulul vieții cu ceremonie și cu deferență. Rar se întâmplă numai că de sub învelișul convenționalului să țâșnească un cuvânt sau un gest care să tradeze un suflet și să demaște un om. Ceeace mi s'a întâmplat cu d-ta.

Vorbindu-mi odată de un prieten din generația d-tale, de care te leagă o solidaritate atât de pasionată, îmi spuneai :

— Scrie poezii de o rară emoțiune.

— Toți poeții scriu poezii de o rară emoțiune.

— Are talent...

— Ce-l talentul și cine n'are talent ?

Și atunci cu o sfioasă iluminare :

— Și apoi e un om care știe prețui munca și meritul altuia.

Din fiecare știe alege partea bună pentru a o respecta.

Pe negândite ți-am spus :

— Unde ți-e prietenul, ca să-l cunosc mai repede. E, în adevăr, un om rar...

Nu știu dacă prietenul d-tale prețuiește, în adevăr, meritul. Din flacăra ochilor și din convingerea glasului am avut însă intuiția că d-ta îl prețuiești. Din clipa aceia te-am cunoscut.

Ceia ce n'ar fi putut face ani și multă literatură, a făcut o singură vorbă. Am văzut în d-ta nu numai darul însemnat al imparțialității grave ci și dragostea de om și de umanitate. Mi-am adus aminte de filozofia bătrânului Luca din *Azilul de noapte* al lui Gorki, pe care o repetă în fumurile alcoolului beștival Satin :

— Nu există de cât omul, tot restul e rodul mânelor și al creierului lui. O-mul ! Ceva măref ! Omul, să respectăm pe om.

Sau în altă parte :

— Nu jigni pe om.

Sau :

— Să cinstim pe tot omul.

Nu știu de te vei simți umilit, dar filozofia d-tale e filozofia lui Satin. Și a mea. Suntem discipolii vagabondului Luca. De cincisprezece ani strig mereu :

— Să respectăm pe om.

În scrisoarea d-tale faci acelaș lucru...

* * *

Așa dar să cinstim pe om și umanitatea. „Să ne aplecăm unul asupra altuia, nu pentru a ne judeca, ci pentru a ne înțelege; pentru a ne bucura de umanitatea fiecăruia din noi“.

E un program, un nobil și frumos program, pe care mi l'am pus de mult. Conștient — căci din instinct lucrează în mine ca și în d-ta principiul negațiunii. Nu ne lipsește spiritul critic. Vedem răul tot atât de bine ca și alții. Este chiar o mare virtute și stolicism de a te face că nu-l vezi.

▲ Nu te opri asupra lui, nu înseamnă însă a-i tăgădui

criticeii existența, după cum nu înseamnă nici a abdica de la ea. Criticeii îi mai rămâne încă un rost fecund.

Munca nu'și ajunge sie înseși și nici prezența visului nu motivează absurdul și chiar hidosul, decât în formula unui paradox. O astfel de disociare ar duce la anularea oricărei judecări și distincții. Estetica s'ar reduce la concepția mecanică a unei înregistrări a muncii. De fapt, numai roadele sunt valabile: o știți tot atât de bine ca și mine. Respectăm munca, dar n'o prețuim de cât în rezultate. Să ne aplecăm însă asupra lor cu pietate și umanitate. Să le căutăm: trebuie să fie. Ar fi anormal ca o muncă să se piardă în sforțări cu totul inutile. Iată datorita criticeii pozitive: imens câmp de investigație cu ajutorul lanternei simpatiei. Nu cred deci în defecția d-tale de la datorie. Vei reuși la brazda pe care o începi, și pe care eu o sfârșesc poate. Nu putem sta cu brațele încrucișate. Dacă nu putem crea, să ajutăm creația prin apa înțelegerii simpatice. Într'o lume de negație mărunță și violentă, gestul d-tale de solidaritate umană va putea părea anticipat. Nu va fi lipsit însă de o nobilă frumusețe morală.

E. LOVINESCU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

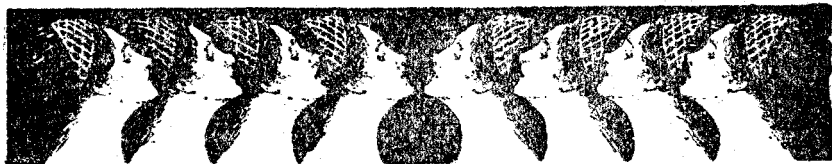
Excelsior

*Un grăunte de sămânță
Ingropat, se luptă 'n zori,
Sparge stânca și se schimbă
In potirul unei flori.*

*Jos în straturi mai profunde
In a rocelor genune
Focul lavelor preface
In diamante un cărbune.*

*Ție, omule, Destinul
Ți-a dat chinul cel mai greu :
Ți-a dat focul conștiinții
Să te schimbi din om, în Zeu !*

D. NANU.

Pe cine a iubit Alisia?

IV

N'au trecut zile multe și a răsărit lângă mine. Săpani singur în grădină, de urât, ca să potrivesc un pântec de pământ, așa, ca să nu stea locu nesupărat.

Poclitu ceresc era șters ca și ochii mei vesteji. Un senia fără noimă. Mă încăpășinam să-mi aduc aminte ce zi din lună va fi fiind. Pierdusem șiru. Așa pustiu urât ca acum să se lase peste spetele mele și ale pământului nu apucasem.

Alisia s'a așezat aproape și se uita. Parcă nu lipsise nici o zi. Era în toane rele. Am lăsat-o.

...„Să sapi!... și gândul să-ți fie mic cât țărâna pe care ai răscolit-o... dorința numai dela un capăt al brazdei la altul!”

Vorbea silnic și domol. Sta pe-o bancă cu mâinile atâr-nate, ca niște ramuri frânte, cu nimicul pe dânsa și înăun-trul ei.

Ea cea pornită și aprinsă, cea pălimesă și vecnic bătută de vânturi sta searbădă ca și cuprinsul, și eu nemai hrănit de vioiciunea ei, stam oblu și părăginit.

— Joi, Doamnă, azi?

...„și după Joi... Vineri... și iarăși... Zilelor goale la ce bun numele și zilelor pline la ce bun numele?”

— Sunt, draga mea, oameni, cărora din zile numai numele le înseamnă ceva.

— „Dar oameni care înseamnă cu numele lor bucuriile și zilele, sunt?”

Un tremur scutură umerii orfani ai Alisiei.

— Frig?

„Nici atât!... Sunt acum pe lume odăi molcome, suflete fihnite, minți odihnite, cugete și inimi mânate de voință. La îndemâna celor zece degete, un lucru voit, la căpătâiul drumului un hotar vroit. Ajunși... sau rămâi în drum... dar ai știut ce ai vrut...”

Să știi ce vrei!

— E ca și credința, un stâlp de proptire.

...„Mie îmi trebuie o pernă... o pernă, pe care fruntea că-zută să uite și să doarmă”.

— Am văzut prin cetățile albe capete de marmoră lüne-

coasă, care se odihneau pe perne de piatră grunzoasă asfel de somn.

Se uită împrejur :

...„Ce pajiște !... să nu sădești, moș Darie, nici o grăunță, să nu lași să crească nici o răsadă... să smulgi nemilos.

Știi d-ta ce înseamnă să te scoli într'o dimineață frumoasă și să deschizi soarelui din ziua aceea porțile inimei ferecate; să lași lumina să alerge prin unghere stăpânite numai de tai-nele umbrei; să deprinzi încet răcoarea cu boarea călduță; să stergi mucegaiul, să usuci umezeala, să întorci fețele sufletului încet spre dogoare... și iar să se închidă deasupra lacătul singurătăței, gerul părăsirii și apa moartă a uitărei, înăbușind fo-cul subț pânzele ude... și să mocnească iar subț frig căldura abia desprinsă din flacări !”

Se scutura din ea urâtul ca colbul păienjenişului după tufe uscate.

Am intrat amândoi în încăperea veche a casei mele și ne-am așezat împovărați fără de povară pipăită și osteniți fără de trudă văzută.

Baba copsese pâine și învărtise plăcinte de făină oacheșă și dulce, umplute cu floarea smântânei, care îi plăceau fetei noastre mai bine ca ori ce dulceturi scumpe. Invăjase baba a le face prin ținuturile Dobrogei.

Alisia îi surâdea. Aveau între ele vorbă pușină, dar mer-sul înțelegerii neclintit.

S'a așezat baba mai deoparte, și am stat noi în denoi fără de străini în preajmă, și încet ni s'a mai împăcat urâtul, îl sim-team ridicându-se ca burhaiul de pe eleșteu. Eram acum tăcuți și liniștiți.

Baba a aprins lampa din perete, a ridicat talerele și a întins cărțile. Alisia i-a surâs iar, fiindcă toți necăjeam baba pentru cărțile ei, dar Alisia nu o necăjea cu nimic.

Ne era bine cum îi e iazului când se lasă umbra blândă peste el și-l învește. Glasul babei ne legăna ca croncănitul brotăceilor...

...Pică bucurie între drumuri... Temei pentru o grijă... un crai de tobă cu gând cu trup ține casa... Se ridică veste de la loc depărtat... ai călcat necazul în picioare... Înălțare la drum de seară.

Prin crăpătura ușei venea acum de afară o răcoare ușu-rată de asprime și Maica Domnului din Iconostas, se uita blajin.

.....

Și treceau zile peste zile. Alisia îmi zicea uneori : Moș Darie, noi doi ne înțelegem. Să uităm oamenii care ne necăjesc, să uităm... că nu e nimic... D-ta ești un bătrân purtat prin lume pe departe. Se vede că drumurile mele neumbrate ar fi fost să fie și ele drumuri de apă. Oamenii chiamă pe cel ca mine : visători. Adică ceva neînsemnat, fără multă cădere la cuminția

vieței. Ei cred că eu privesc în ochii D-tale, vârfuri de catar-guri și năluce de stânci.

Nu. Ochii d-tale sunt doi ochi mici și vioi de bătrân iscu-sit. Lumile și Mările au lăsat pe firea d-tale urme, și din ele ne vine nouă amândorura înțelegere așa de bună, dar ceea ce cant eu în ochii d-tale, e *sufletul nestrămutat*.

— Că nu e nimic... zisese Alisia! Cam tot astfel ne spu-nea de mult unul care mersese cu noi la larg să vadă cu ochii lui nu știi ce din ale învățăturei. Eu trăgeam cu urechea la ce spunea, dar când se înăsprea vremea îl luam repede: învâță-tura d-tale văd că nu ne schimbă vântu-n pânze. Tot Dumnezeu stă deasupra!

Zicea și el ca Alisia că „nu ar fi nimic“. Și eu, nu e vorbă uneori când calc țărâna și mi se prinde talpa de un os omenesc, ridic ca ars picioru. Cine o fi fost pe acolo?... și numai e!...

Nimic n'o mai fi după ce numai e? dar tot am fost eu și fata mea, doi oameni de sfat subț un peticuț de cer pe o creangă de vreme. Cum și ce fel, am fost până să numai fim.

„Nimic“ Moșule! Ce crud cuvânt!... Când timpul și-o trage perdelele peste poveștile mele aiurite și o rămâne doar bruma peste înghețul inimei, voi mai desluși eu cine a fost și dacă adevărat a fost! Oamenii care au strâns în brațe puternic tru-pul viu al existenței abia își mai aduc aminte. Mă gândesc, Moșule, așa:

— Mi-am pregătit sufletul pentru gândul ei.

„Fiindcă prin viața noastră trec lucruri și se înseamnă în noi, fiindcă suferim pentru ele, plângem, rădem, tremurăm; fiindcă trecerea și uitarea lor chiar le hotărăște traiul; fiindcă moartea care e trecerea și uitarea vieței, e dovada că viața dăinuiește — nu știu să-ți spui deslușit — dar din toate astea așa mi se pare mie că am avea poate suflet — suflet în afără de noi, locuind în noi ca într'un potir vremelnic, nimicî numai înșelător, apoi purtat aiurea... Că vom mai avea și trup, căci nu se poate atâtea lucruri neîndeplinite să nu se mai întrupeze!“

M'am uitat mirat: Cum să nu fie suflet, Doamnă? Nu zice Domnul: și sufletele noastre dea dreapta Tatălui!... Despre trup... cred că e mai temeinic să-i sfârșească cineva socote-lile aicea.

Părea a nu se mulțumi cu ce i-am spus — nici cu ce gândea ea.

...„Dureroși sunt trecătorii, taică! Când ne-am înăsprit în singurătate ei ne luminează pervazul, ne încălzesc pragul, apoi se duc.

Dece pleacă oamenii pe care îi iubim? Dece fug oamenii care ne iubesc?... Dece fug și ne iubesc... Dece?

Moșule! D-ta ești cel care rămâne!

— Cum să nu fiu ăl care rămâne, dacă sunt ăl care nu pleacă — am glumit prosteste. Eram cam înduioșat.

Dar tu, fata mea, ce minune vei fi fiind? Pâraele mici ușor fășnesc, curg și murmură neștiute. Cine se gândește la miezul adânc de unde le-a desnodat truda pământului. Sunt lucruri a căror măsură trebuie căutată în adâncime.

...„Moș Darie, d-ta ești un filozof!“

Așa râd copiii de noi! — Ferească-mă Domnu! Eu sunt creștin!

A tăcut, s'a uitat lung la mine... a zis:

„Să nu pleci moșule niciodată?“

— Eu ași fi vrut să vie pe loc plecarea, acuma că știam ce ochi au să mă plângă.

.....

Zilele nici una la fel — toate la un fel. În om nici o clipă asemenea — același om!

Ne învârteau zilele în ele și le învârteam peste noi, cum răstoarnă valul scoica. Și într'o zi vorbeam:

... „Taică! — spunea Alisia. — Ce trece trage vad dar crește deasupra luncă, și e mai fraged așternutul ei odihnitor când a crescut peste prăpastie... Celor cufezători, Moșule, care apucă firul de capătul durerii le e îngăduitor Domnul și dar-nic de bucurii necunoscute.

...Nu e așa că voi avea și eu bucurii?... Taică, visul e spuma celei mai dulci beșii, dar când ne pierde fumul lui, rămânem neocrotiți, ca rezemați de un stâlp de aburi. Tot brațele vii trebuie să fie proptelele cele mai minunate în care se odihnește de sbucium iubirea... Lacrimile dorinței neîntrupate sunt mărgăritare dar se usucă singure pe pleoape. Măinile de carne șterg mai bine apa lor isvorâtă din carne... Fruntea care se lasă pe umărul iluziei nu-și poate desprinde cercul de diamant al zădărniceii, pe când degetele aveau trebuie să netezească cununa de plumb a grijilor.

Singură sărutarea închipuirei e mai milostivă nu cere mereu aceeași desmierdare cum o fi cerând gura care s'a prins odată pe gură“.

— Asta-i pacostea că trandafirul lutului dece-l uzi — de ce mai cere.

...„Mie, Moșule, mi-au spus doi călători: „un ceas de viață înseamnă cât o viață de vis“. Eu surâdeam. Credeam atunci numai în vis. Dar se scoală într'o zi zorile sosirei, și tremură în noi spaima bucuriei vii“.

— Să-ți fie în plin, fetiță — și să nu mă uși și pe mine la fericire!

...„Pasăre gingașe, fericirea! Trudnic o prinzi — anevoe o păstrezi — lesne zboară!“

— Pasări! Câte soiuri, atâtea năravuri. Cam buclucașă e drept asta a fericirii! — Dragostea tot pasăre. — Mult până o prinzi, lesne crește, — anevoe o gonești... li priește în co-

livie... În sân și-o așează — astâmpăr nu are. Tot cântă și se sbate... Ciripește până în ziua, nici noaptea nu face. Năstrușnic oaspe! Doar mâna de om în sân sîrecurată o adoarme și o potolește.

A ridicat ochii fulger la mine... Uitătură!

— Ce te miri felifă! Cândul bătrân culege pe unde a rispit dorul fânăr!

...„Pasări, Moșule! Tot crângul în om... omul asemenea crângului! O singură fire... aceeași!“

— A Domnului!... Dar din crângu uscat fug toate păsările le rămân doar arăturile... și nu mai cântă inima de cât pe frunza altuia

Moș Darie tăcuse. Era târziu.

Parcă a șoptit cineva: — Pe cine a iubit Alisia?

Pe nici unul!...

...Pe o muche de apă, multe lespezi sunt până la fund.

...E om și om... e femeie și femeie...

...Dar de ce-o fi chemat-o Alisia?...

Ce e numele la om... snoavă!...

Am rămas ca de obicei cel din urmă. Apoi m'am sculat să plec și eu. Când a deschis prietenul meu poarta până să nu cadă clanța cu șogorotul pe icarey dinainte (1), aveam în ureche, am întrebat: Cine era?

Prietenul meu trebuie să fi surăs alături în umbră.

Trecusem drumul în curmeziș. Gardul meu cârpit albea cu stinghiile cele noi și cred că de acest mic reazăm de lemn, mecanismul memoriei mele va lega ceasul de acum.

La prieten căzuse clanța din nou. Știam că poarta veche se lasă și trebuie împinsă cu umărul cam anevoc. El așteaptă până scârțâia la mine porțița pe țâșanele noi și cred că dacă l'aș uita vreodată pe el, scârțâitul ăsta ar rămâne în noi ca sunet chiar desbrăcat de amintire.

„O să plouă mâine!“ a zis. Desigur ridicase capul spre cer. Era un senin deplin parcă pe o piatră tare albastră lovise cineva și sărise pînbere de stele.

O lumină așternea pe potecă o rochie albă. Am murmurat: Pe cine a iubit Alisia?

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Nu te-am uitat

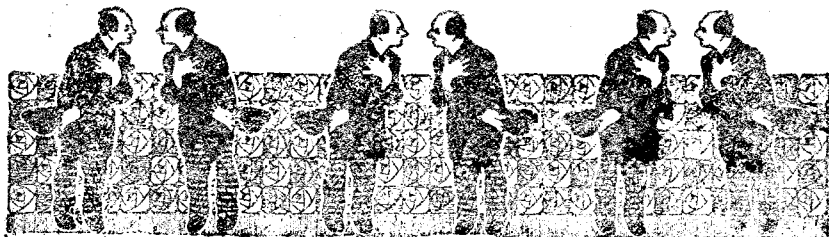
Nu te-am uitat, ci veşnic —
 La masa mea de lucru —
 Citeşti aceleaşi pagini,
 Sorbind aceleaşi rânduri,
 Şi suferi ca şi mine, căzând ades pe gânduri!

Nu te-am uitat, ci veşnic
 Mă însoţeşti pe drumul nestrăbătut al vieţii,
 Imbărbătându-mi pasul
 Şi-adesea îmi eşti soră
 Când sila e-o povară,
 Iar drumul — plin de sânge şi flăcări — mă doboară!

Nu te-am uitat, ci veşnic
 In visuri îmi apari
 Suavă, mlădioasă,
 Cu zâmbetul de soare,
 Cu braţele 'ncărcate de roze 'mbătătoare!

Nu te-am uitat, ci veşnic
 Te-aud ca pe un cântec,
 Te sorb ca pe-o mireasmă,
 Te simt atât de-aproape
 Că părul tău de aur mă mângâie pe pleoape!

Nu te-am uitat, ci veşnic —
 Ca valurile mării,
 Ca stelele albastre ce strălucesc pe cer,
 Ca farmecu 'nserării,
 Ca viaţa tumultoasă şi plină de mister,
 Ca treamăţul naturei
 Ca sfânta poezie închisă într'o carte,
 In mine tu eşti vie
 Cu toate că o mare de vişor ne desparte!

AMINTIRI UNIVERSITARE

T. Maiorescu

Se împlinesc douăzeci de ani toamna aceasta, de când — studiile liceale încheiate — mă înscriam la facultatea filosofică din București. De atunci am străbătut un drum destul de lung. Nu am nici a-l deplânge, nici a-l proslăvi. Nu-mi pare nici așa de urât ca să-l blestem, dar nici așa de splendid, ca să nu-mi pot închipui altul mai frumos. Dar nu despre drumul acesta mi-am pus în gând să vorbesc acum, ci despre vremea de care dânsul mă desparte, aruncând-o într-o zare mai îndepărtată, dar care, în ciuda lui, uneori se pune în mișcare, venind împetuos încoace, — ca pădurea lui Macbeth. Căci sînt momente în care drumul acela simt că se scurtează, dispare și mă regăsesc față 'n față — ca și cum ar ființa acuma întăiu — cu lucruri pe care le-am avut înaintea ochilor și care mi-au umplut viața simțurilor, atâția ani îndărăt.

De multe ori m'am hotărât să însemnez pe câteva din ele, — dându-le cu asta ș'un astămpăr pe care încă nu-l au. Am tot amănat. De data aceasta, câteva zile de răgaz, cu prezent incolor și viitor confuz, mă dă complect pe mâna aducerilor aminte. Nu pot decât să fiu al lor, atâta cât mă vor putea reține.

Neapărat n'am să destăinuesc decât lucruri care ar putea să intereseze și pe alții și de aceia voi lăsa la oparte tot ceiace poate să aibă o valoare strict personală. Am să povestesc în primul rând amintiri de pe la cursuri, contribuind poate cu ceva la conturarea figurilor de profesori care răspândeau cunoștințe și exercitau influență de pe catedra universitară. Mai ales că cel puțin față de unii dintre dânsii, posteritatea va nutri destulă curiozitate ca să-i știe cum au fost. Nu pot să încep decât cu acela care era pe atuncea maestrul maștrilor, zeul zeilor, al cărui cuvânt era o vrajă și a cărui influență o fascinațiune: e vorba, se înțelege, de **Titu Maiorescu**.

Numele de Maiorescu îmi era cunoscut firește de când eram în liceu. Îmi amintesc că, fiind în clasa doua secundară, cineva mi-a expus un punct din argumentarea lui Maiorescu în polemica lui cu Gherea. N'am isbutit să pricep, dar am simțit amețeala unor adâncuri nebănuite încă. Am auzit apoi în repețite rânduri, rostindu-se numele de

Maiorescu cu înțonări caracteristice de slavă și respect. Am aflat succesiv despre societatea Junimei, despre rolul și luptele ei literare. În fruntea volumului de poezii al lui Eminescu, am găsit ca preambul prefața lui Titu Maiorescu. «Convorbirile literare» pe care le citeam din vreme în vreme, întrețineau fanatic cultul lui Maiorescu. Alte publicații îl pomeneau și ele, ca pe ceva care șade foarte sus. Pe de altă parte, oricât aș fi gustat de tare verva caustică a lui Hașdeu, din chipul supărat în care îl ataca pe Maiorescu, nu-mi era greu să cred că acesta îl atinsese bine și cu succes. În clasa 6-a liceală, mi s'a recomandat la logică, manualul lui Titu Maiorescu. Cartea aceasta, de pe care ne pregăteam lecțiunile, nu era de natură să mă apropie sufletește de autorul ei, dar nici să-i scadă prestigiul pe care îl avea. Ea este desigur grea pentru începători. Forma e strașnic de abstractă, iar cele mai multe paragrafe au o concisiune de inscripție. Lipsesc cu desăvârșire acele fraze de umplutură, care oricât ar fi de condamnable din punct de vedere literar, dau prilej aceluia care învață să-și mai odihnească pe ici pe colo spiritul încordat. Perspectiva de a trebui să reții *toate* rândurile unei pagini nu e desigur ademenitoare...

Totuși recunoșteam că această carte e grea, dar nu graoae și dacă aveam ceva de reproșat apoi aceasta n'o puteam face decât numai capetelor noastre...

Osebit de svonul de învățat și de cugetător, căpătasem la un moment cunoștință și de fama lui Maiorescu, ca vorbitor. Mi-o destăinuise un fragment din *Ce Amintiri despre Junimea* publicat de Iacob Negruzzi într'un număr jubilar al «Convorbirilor»; un articol al lui Anghel Dunitrescu din «Literatură și artă Română» în care îl înfațișa pe Maiorescu drept fruntașul tribunii noastre parlamentare; în sfârșit și unii colegi-externi de la liceu, care liberi de colivia internatului și de uniforma bursierului, băteau întrunirile de la «Dacia» unde se ducea pe atunci campanie împotriva lui Dimitrie Sturza pe chestia națională și unde vorbea și Maiorescu.

Să mai adaog că vreo doi-trei camarazi cu preocupări mai alese se rătăceau câteodată și pe la cursul lui Maiorescu la Universitate și mi vorbeau despre el ca de o minune...

A fi elevul lui Maiorescu îți apărea d'inainte ca o fală, iar a fi distins de către dânsul îți părea o mândrie ce abia cutezai să o visezi. Cu astfel de sentimente m'am înscris la Universitate în toamna anului 1899...

În sfârșit după vreo lună de nerăbdătoare așteptare, s'a anunțat deschiderea cursului lui Maiorescu pentru data de 3 Noembrie ora 5 p. m. Plăcuta emoțiune a apropierii evenimentului era însă umbrită de-o grijă serioasă. Încă de pe la începutul anului publicul fusese înștiințat prin broșuri și articole de ziare că la 1 Noembrie pământul se va isbi de o cometă și că planeta noastră va pieri. Profeția — reapărută în publicistica din toamnă — se făcuse nu de zodieri, ci de oameni de știință care o înfațișau cu tot aparatul științific necesar. Cu tot numărul suficient de sceptici, era și foarte multă lume îngrijorată, lume care credea.

Și cum să nu facă parte mai de grabă din aceștia, tinerii stu-

denți, care după ce știau de caracterul efemer al planetelor, mai erau convingși de puterea științei și de siguranța prezicerilor ei? Este cert că noi nu luam în răs profeția și aproape ne așteptam să se împlinească.

Cu vreo trei patru zile înainte de 3 Noembrie ne aflam la o altă câțiva studenți din primul an. Vorbeam despre cataclismul în perspectivă și ne împărtășam unul altuia temerile noastre. La un moment unul dintre noi exclamă: «... O să murim și... măcar n'am auzit odată vorbind pe Maiorescu!»... după care adăogă repede un altul: «Ce-ar fi dacă ne-am duce să-l rugăm să-și înceapă cursul mai devreme... de pildă la 31 Octombree?!» Conversația noastră nu avea nimic de glumă... sau așa de puțin, încât dacă n'ar fi fost sfiiciunea firească, desigur că ne-am fi prezentat o comisiune la maestru, ca să-i expunem cazul și să-l rugăm să se conforme dorințelor noastre. Am renunțat fiindcă ne-am temut mai degrabă să nu ne trimeată la plimbare, deși, sunt sigur astăzi, că fără să se fi potrivit vorbelor noastre, i-am fi făcut cu cererea aceasta destulă plăcere, ca să ne primească prietenos și bine!

Teribila profeție nu s'a împlinit însă și ziua fatală a trecut fără incident. Așa că în loc să fim carbonizați de două zile, ne-am putut deștepta teferi în dimineața de 3 Noembrie, ziua când aveam să aud pentru întâia oară pe Titu Maiorescu.

Cu toate informațiile luate dela studenții mai vechi, n'am știut totuși că lumea începe să se strângă de pe la 2¹/₂ în sala de curs. Când am intrat eu, îndată după 4, sala era plină și așa fi stat în picioare, fără bunăvoința unui prieten care a primit să se supție, pentru a-mi da o jumătate de loc. În intervalul de o oră cât mai era până la venirea magistrului s'au cărat zeci de scaune suplimentare care se ocupau îndată și s'au umplut în scut timp toate spațiile goale dintre bănci, scaune și catedră, în fine orice bucățică de podea, de acei care preferau să șadă striviți și în picioare, decât să piardă lecțiunea ilustrui profesor... În curând auditorul din picioare era mai numeros decât cel așezat. În sfârșit ciasornicul arată cinci ore... cinci și un sfert. Un semn se face de la ușă, urmează un fel freamăt, apoi conversațiile se sting... în timp ce valul de oameni de la intrare se desparte cu anevoie în două, ca să deschidă o cărăruie. Un cap alb se ivește printre capetele tinere care n'aveau loc nici pentru a se înclina. Incet, luptându-se cu valul și pășind cu băgare de seamă, bătrânul profesor ajunge maestos la catedră, își rotește în sală o privire mulțumită, se proptește în mâni, își apleacă puțin trupul înainte și ceva capul pe spate și rosteste, potolind cu totul ultimele fășiituri întârziate, vorba: Domnilor!

Ii auzeam în fine glasul despre care mi se spusese atâtea și cetisem atât!

Lecțiunea a durat până la șase jumătate într'o sfințenie de biserică. N'aveai înainte un profesor care explică, ci mai mult un preot care oficiază. Nu era numai mintea care culegea idei, era tot sufletul care prins în mreje nevăzute, se simțea tot mai aproape de albastrul serului. Era un fel de călătorie ușoară spre ținuturi transcendente, în căpărări de facile și cântece de harpă. Mai ales de pe la a doua ju-

mătate a lecțiunii glasul magistrului devenise atâta de muzical, încât parcă îți venea să-ți cletini capul ca în tactul unei melodii... Și totuși nici o urmă de ceiace s'ar putea numi o afectare sau o declamațiune!

Am eșit fermecat. Mai târziu mi-am dat seama că această primă lecțiune n'a fost nici cea mai bună, nici cea mai frumoasă din ale acestui profesor. Dar, firește, nu puteam să o compar atuncea, cu acelea care aveam să le ascult mai apoi!

Am plecat cu hotărârea să nu lipsesc nici odată de la aceste lecțiuni. Dar mai era nevoie de-o hotărâre? Mai încăpea vreo ezitațiune? E cunoscută starea de plăcut neastâmpăr, pe care o ai într-o zi de spectacol de artă superioară, la care ai biletul reținut: vreun mare concert al vreunui maestru, la reprezentarea unei capo-dopere teatrale sau la jocul unui ilustru interpret. O astfel de stare sufletească aveai din dimineața zilei în care își ținea cursul Titu Maiorescu! Ce dezolare dacă ni s'ar fi vestit de-odată că lecția s'a amânat!

Am urmat fără absențe, câțiva ani, cursurile lui Maiorescu, până la luarea diplomii și chiar după aceia. Mi-am precizat impresiile, mi le-am îndreptat câteodată, am putut să descopăr o parte din taina puterii sale de sugestiune. Din ce în ce îi vedeam mai bine esența talentului, — și unele neajunsuri. Cred că pot vorbi în chestia aceasta cu toată nepărtinirea și în destulă cunoștință de cauză.

În afară de limpezimea cristalină a expunerii, de excelenta rânduială a ideilor și pregătirea atentă a fiecăreia din ele, în afară de unitatea lecțiunii care alcătuita un tot armonic și împlinit, ceiace ridică nivelul acestor prelegeri neuitate este sufletul cu adevărat filosofic care le anima. De și trăind în vremea pozitivismului, de și puternic înrăurit de doctrina kantiană a limitelor cunoștinții noastre, deși chiar în epoca învățăturii sale în streinătate speculațiile metafizice îndrăznețe începuseră să cadă în discredit de odată cu hegelianismul expirând, — totuș Maiorescu, având un real temperament de filosof, care nu poate să renunțe la marile întrebări capitale, în speranță că'n lipsa unor răspunsuri precise, se pot obține măcar câteva întrezăriri, — aborda la curs problemele cele mai înalte, silindu-se să ne avânte înspre culmile lor. Nu zic că ne prezenta soluții, acolo unde alții nu putuseră da nici una. Dar știa să aleagă cele mai bune poziții pentru ca să privim adâncurile realității și să ne dăm seama de imensitatea ei. Iar une ori svârlea câte-o rachetă vie, brăzdând c'o dungă luminoasă, bezna care ne'nconjoară. Nici odată n'ai fi putut, urmând pe Maiorescu, să confunzi existența cu suprafața ei, fondul lucrurilor cu fațada, năzuințele sufletului c'o vibrație moleculară și să 'nchizi în concepte meschine și vulgare, infinitul inepuisabil al realității. Urechea lui fină deslușea în clocotul lumii înconjurătoare sunetele care veneau de aiurea, dintr'o lume nevăzută...

Acest contact aproape mistic cu izvoarele supreme ale lumii nu se poate mijloci, de regulă, pe căi obișnuite. Ceiace nu se poate zurgăvi în desemnuri limpezi, rămânea să ne facă *s'o simțim*. Aceasta este adesea pentru metafizicianul care s'avântă departe, unicul mijloc și singura resursă. În privința asta Maiorescu dispunea de arta expunerii lui magistrale. Nu era numai nemerita alegere a expresiilor, mai

era minunata clocovență a gesturilor, desăvârșita modulare a vocii, în sfârșit o întreagă colaborare a tuturor fibrelor sale, care îți dădeau *sensația* lucrurilor ce nu se pot descri. Adesea ori trecea prin sală fiorul limanurilor îndepărtate și al regiunilor inaccesibile, și măsurai adâncul realității trăindu-l, scufundându-te în el.

Cu felul său de a concepe și cu modul lui de a se exprima, Titu Maiorescu are meritul de a fi întreținut la ascultătorii săi două lucruri: *Sămănântul importanței chestiilor și pasiunea marilor probleme*. Cât privește pe aceasta din urmă, care alcătuiește de sigur substratul oricărei mișcări filosofice, ea poate deveni însă în anume circumstanțe și un neajuns, atunci când, în școală, nu este complectată și de alte îndemnuri. Șaci am pus degetul pe un defect al activității profesionale a lui Maiorescu. Dânsul nu căuta să reție pe elevii săi, măcar în chip temporar, de la speculări asupra problemelor supreme, către care cei mai mulți se aruncau deadreptul, fără să fi făcut necesară ucericie, din ocuparea cu chestii mai mici. Și oricum, e greu să construiești o mașină, când n'ai învățat mai înainte cum se construiește un șurub!

I se reproșa în ultimul timp lui Maiorescu, că nu se ține la curent. Imputarea era în parte adevărată. Maiorescu se oprise la Herbert Spencer și nu citise filosofia celor din urmă decenii. Despre această filosofie, după cum mărturisea el însuși cu sinceritate, lua cunoștință din lucrările de fine de an ale studenților care foloseau adesea scrieri mai noi. Totuși Maiorescu cetea scrieri de știință, mai cu seamă acele de aplicațiune, după cum cu tecea neconținut și cu pasiune memorii. De acestea se slujea conștiințios la cursul de Istoria Filosofiei nu numai pentru a putea povesti incidente picante din viața filosofilor, care își aveau și ele partea lor pedagogică, dar și pentru a reconstrui din ce în ce mai bine, atmosfera morală în care se născuseră diferitele sisteme. Căci deși la prima vedere Maiorescu apărea ca un adversar neînduplecat al teoriei influenței mediului, de fapt el nu o respingea decât în forma exagerată pe care i-o dăduse Taine. Astfel o utiliza în prelegerile sale și sub acest raport se poate zice că dânsul își perfecționa într'una cursul, pe care și-l moderniza totodată, făcând cu prilejul tuturor sistemelor, neîncetate și admirabile aplicații la actualitate. Firește, era mai bine să nu-și fi oprit firul expunerii cam pe la a doua jumătate a secolului al 19-lea și să fi fost în măsură să ne prezinte evoluția cugetării până în zilele noastre. Dar de cât un profesor care ne-ar fi împărtășit într'o formă uscată și adormită *toate* curentele contemporane, cu cât e de preferat profesorul care se oprește la un punct oarecare, însă ceiace-ți redase până acolo era temeinic, limpede și animat de toată viața unui suflet care pătrunde, meditează și știe să comunice.

Foarte folositor era și cursul de logică pe care îl făcea Maiorescu, în mijlocul unei afluențe mai reduse. Nici la logică nu se mai ținea în curent și lecturile sale nu trecuseră de Trendelenburg, Mill și Bain. Totuși, ca unul care propun și eu logica la Universitate, mă pot întreba dacă predarea logicii clasice, cu desfășurarea ei matematică, nu e oare mai de folos, de cât noile teorii care au introdus în

această știință, până la o vreme sigură, dubiul și controversa. În orice caz e bine ca *întâiu* să se învețe vechile formule, iar contribuțiile moderne la știința logicei să se prezinte ulterior, ca complectări sau chiar corecțiuni. Iar pe logica clasică, pe care, cum zic, o consider învățătura de bază, Maiorescu era un adevărat stăpân! Dacă față de fondul lecțiunilor sale s'au produs critici, unele întemeiate, în ce privește forma s'au spus răutăți absolut nemotivate. Așa a fost acuzarea că Maiorescu «își învață lecțiunea pe dinafară», ceiace era cel mai frumos omagiu care se putea aduce meșteșugului său de a vorbi. Pentru cine are cât de puțină deprindere în asemenea materie și își dă seama de abisul care este între fraza scrisă și fraza vorbită, era clar că Maiorescu își pregătea lecțiunea, dar nici vorbă că și-o învăța pe de rost. O frază învățată te trădează prin neconținutul variare a expresiilor, prin desăvârșita ei corectitate, în săvârșit prin ceva care «nu e de-acolo». Fraza lui Maiorescu, de obicei lungă și amplă, pe care puțini o urmăreau în desfășurarea ei gramaticală, te fura în deobște și-ți părea mai impecabilă decât era de fapt. Dacă însă o urmăreau pentru ea însăși, constatai câteodată, că nu era chiar așa de perfectă, că uneori se intrupea fără să se mai termine, în fine că n'ar fi putut fi scrisă mai niciodată «tale quale». Tot așa de absurdă e legenda despre «răceala» maioresciană. Era ceva olimpic, dar cătuș de puțin rece. Dimpotrivă, mai ales în partea finală a lecțiunii, vorba era vibratoare și caldă până la entusiasm. Cine a scornit-o cu ră-reala, — sau n'a ascultat niciodată pe Maiorescu, sau era de aceia care își imaginează că nu există căldură până nu e și neorânduială. Și e drept că la acest orator, stăpân pe sine, în nici o împrejurare nu se pierdea firul ideilor și nu se strica linia mișcărilor.

Neapărat, îmi inchipuesc că — aparte dispozițiile sale înăscute — Maiorescu trebuie să-și fi dat odată multă osteneală, pentru a ajunge ceiace a ajuns ca vorbitor. Omul acesta care în bună parte se constituise pe sine (a fost o adevărată *causa sui*, care lucra prudent și cumpănit), știuse să transforme în elemente de *elocvență* chiar lucruri antieloquente. Maiorescu nu dispunea de un vocabular prea bogat și în cuvântările sale nu se întăneau, în genere, expresii colorate și termeni pitorești. În schimb își întocmise un limbaj excesiv de ales și rafinat, pe care nu l'ar fi întinat vreodată vre-o vorbă prea familiară sau vre-o expresie de dialect. De asemenea șuvoiul elocuțiunii sale nu era prea abundent și între cuvinte făcea indeobște pauze destul de lungi. Ei bine, pauzele acestea, care la un altul ar fi putut fi penibile și totodată o negațiune a darului vorbirii, dânsul le întorcea în mijloace de farmec și de captivare. Cu tactul și abilitatea de care a dispus în viață își organizase și propriul său talent, pentru a scoate dintr'însul un maxim de efecte, — ceiace, ca nimeni, a și reușit.

În orice caz felul său de vorbire, așa de prețios pe catedra universitară, era ceva cu totul superior. Trebuie să mărturisim că o bucată de vreme, am crezut că elocvența lui Maiorescu era *singura* formulă de elocvență, și tot ce nu era în genul său, îmi apărea ca negația elocvenții. Așa îmi explic între alte motive pentru ce mi-a

trebuie un oarecare timp — de altfel ca la mulți alții — pentru a recunoaște calitatea de orator, a altui profesor de la Universitate, a cărui influență mergea crescând în vremea studenției mele, pentru a întrece mai apoi pe-a tuturor, — a unui profesor care se deosebea enorm ca mod de vorbire, de calapodul maiorescian. În bună parte, grație lui, a trebuit pe urmă să-mi lărgesc formula și m'am îndreptat că elocvența lui Titu Maiorescu era un gen remarcabil de oratorie, însă nu singurul cu putință.

I. PETROVICI

*Cântecele mele*¹⁾

*In mine sue cântecele toate —
Ce le-am dospil în adâncimi curate
Din marile dureri necunoscute,
Dar toate mor învinse și tăcute,
Nebănuite, — tremurând
Pe rugul asprului cuvânt.*

BEO Cluj / Central University Library Cluj

*Ascult în mine 'nfiorat! tăcerea
Cântărilor cari îmi silabisesc
Seninul lor dumnezeesc,
Și înțeleg belșugul și puterea
Atâtor suflete ce mor
De greul mut al visurilor lor,
Și înțeleg tăcerea și durerea
Singurății stâncilor.*

*Ș'asemeni unui strop de rouă 'n care
Ursita stâncilor se oglindește —
Solemnă, mută și nemuritoare —
In lacrima ce'n ochi mi se ivește,
Resfrâng vecia miilor de stele,
Topesc durerea cântecelor mele.*

A. DOMINIC

1) Din volumul de poeme care va apare în curând.

CRONICA ARTISTICĂ

Expoziția d-lui Troteanu

În localul salonului „Arta” din str. Franklin expune lucrările sale d-l *Troteanu*, unul din elevii preferați ai d-lui G. Mirea. Mai recunoaștem pe altul care a fost răposatul pictor Romano.

Aceștia, doi sunt singurii elevi care se resimt, în chip evident, de influența maestrului lor. Relevăm acest fapt fiindcă, de obicei, foștii elevi ai d-lui Mirea se feresc, mai mult, se tem chiar de a fi recunoscuți ca atare. Prin constatarea aceasta ne exprimăm numai mirarea pe care o resimțim față de acest fenomen fără ca să avem intenția să stabilim d-lui Mirea nici o vină și nici măcar o inferioritate didactică. Ne surprinde însă această lipsă de influență asupra talentelor încă fragede ce trec prin școala de Arte frumoase, și-o deplângem fiindcă suntem convinși că influențele salutare contribuie la dezvoltarea unui talent. De pe urma influențelor nu păgubesc decât mediocritățile; în general ele fecundază, la începutul carierei lor, talentele adevărate. Cine ridică în fața unui talent, la începutul carierei sale, obieștiunea influenței suferite de artist, comite o nedreptate, căci influențele se infiltrează și se primesc în mod inconștient și pasiv și în artă pe bază de afinități. Personalitatea artistică cunoaște și ea o filiațiune la fel existentă aceleia din lumea fizică. Caracterul deosebit și individual se evidențiază mai târziu și clar în epoca maturității. Deci conchidem că genealogia își are capitolul ei special și în artă.

D-l Troteanu e unul din puținii elevi ai d-lui Mirea care nu își reneagă maestrul și nu se teme de aceasta influență ci, dinpotrivă o afișează.

Afinitatea personalității artistice a d-lui T. e însă numai superficială, e de pensulă, adică de procedeu tehnic. Ce a primit de la d-l Mirea și ce adoagă de la d-sa se cristalizează într'un rezultat surprinzător. Calitățile de tehnică ale d-lui Mirea primite de pensula d-lui T. s'au transformat în defecte, iar scăderile maestrului sunt concepute drept calități: desenul afinat de un clasicism academic al maestrului la d-l T. degenerază în banalitate care caligrafiază forma fără să o descrie suficient. De dragul unei „idealizări” d-sa mai pierde cu totul din vedere caracterul formelor. (Vezi potretele, nudurile). Touche-ul pensulei care la d-l M. se conduce de o disciplină în sensul formelor sau al lumii după natura subiectului tratat, la d-l T. se aplică la întâmplare.

Fuga pensulei d-sale pe pânză ar putea fi luată de ignoranți drept abilitate. Lucrările d-sale însă nu sunt abil făcute, sunt numai rapid făcute, ceea ce nu e tot una. Abilitatea implică precizie, pe care nu o are d-l T. dovadă multe greșeli de proporții ale figurilor. Proporțiile fiind, de d-sa, formal concepute, nu poate invoca scuza proporțiilor expresive, adică voim să spunem că pe d-sa îl interesează frumusețea plastică a formelor iar nici decum expresivitatea lor. Ori nu se poate concepe frumusețea plastică fără impecabilitatea formelor.

Caracteristica lucrărilor d-lui T. e însă culoarea prin care temperamentul d-sale se caracterizează debordant și tumultuos. Într'adevăr colorilor d-lui T. le lipsește esențialul; n'au unitate. Ele se luptă, se bat între ele într'o dezare, ca nuanțe și valori, stridentă și falsă și fără

nici un raport cu natura. Petecile de culoare ce flutură peste toate tablourile ne fac impresia unor bazmale stacojii, furnizate de o prăvălie de stămburi «din Bazaca» pe care un capriciu bizar le-a tăiat în bucăți pe care, în urmă, le-a cusut la loc și disparat. Că subiectele sunt luate din lumea bazmelor nu le scutește de o corelație cu natura. Și în bazme verosimilul încă trebuie să-și aibe locul ; altfel nu le acceptă nici copil. Să mai adăogăm numai de cât, că romantii mul operei d-sale e numai de cocardă și nu atinge pictural esența subiectului.

Lupta colorilor stridente între ele păgubește claritatea subiectului expus din cauza lipsei unei ordonări și subordonări succesive și după importanța relativă la subiect, a obiectelor accesorii ce întovărășesc motivul principal. E întocmai după cum, în teatru, pe scenă, dacă toți actorii ar vorbi în același timp desigur că nu s'ar mai înțelege nimic din subiectul piesei. Același lucru se întâmplă în pictură dacă elementelor, cari constituiesc subiectul unui tablou, li se dă egală importanță, atunci ele se anihilează reciproc în loc să se susție și să se completeze.

Toate cele spuse relativ la colorirea din lucrările d-lui T. sunt defecte când e vorba de tablouri de interior, sunt însă acceptabile când sunt aplicate ațișului artistic ; văzute la distanță de 30 metri, armonie, absentă între colori se restabilește prin însăși această distanță.

Căci tablourile d-lui T. mai au însușirea că mențin ochii într-o contiinută escitare fără ca această escitare să se disolve într-un sentiment determinat. Această calitate împreună cu calitatea decorativă conținută de lucrările d-sale sunt reclamate de ațișul artistic. Dacă d-l T. vrea însă să rămână la pictura de interior va fi silit să-și revadă cu totul concepțiile artistice menținându-și calitățile temperamentului său vioiu și bravura pensulei care, strunite, poate să dea la un rezultat satisfăcător.

F. ȘIRATO

CRONICA LITERARĂ

Insemnări privitoare la Knut Hamsun

Am citit într-o revistă un articol despre noul laureat al premiului Nobel. Credem că o să găsim câteva note culese din dicționare și reviste străine, note fugare, de bună seamă, dar cel puțin exacte. Pentru orientarea publicului nostru care, după afirmația d-lui Mihai Ralea, pune o barieră între literatura nordică și literatura europeană, ar fi fost de-ajuns. Nu mă așteptam însă la o caracterizare hazardată a vicții și operei lui Hamsun.

Ca să-ți formezi o judecată dreaptă despre un scriitor străin, te se cere cel puțin cunoașterea țării și a poporului, care i-a dat naștere. Când Jules Lemaitre spunea că Ibsen pastîșează pe George Sand, avea cel puțin bunul simț să mărturisească cititorilor că nu știe decât limbile clasice. D-l Ralea însă, după ce a citit în traducere câteva volume din literaturile scandinave, își închipue că poate da un verdict definitiv asupra celui mai mare romancier norvegian. E o greșeală. Dar nu-i o greșeală proprie tânărului critic, ci un păcat național : vorbim despre ce nu știm sau despre ce știm și nu pricepem.

Fiindcă am luat contact cu civilizațiile nordice, socotesc că e de datorită mea să dau câteva lămuriri despre Hamsun.

Mai întâi nu există o civilizație nordică, ci trei, care au fiecare un tipar sufletesc caracteristic. Nu poți să bagi într-o traistă pe Ibsen, Jacobsen, Bang, Björnson și Selma Lagerlöf. Ibsen și Björnson sunt norvegieni, Jacobsen și Bang danezi, Selma Lagerlöf suedeză. Primii doi poartă'n suflet vijelia fjordurilor, ai doilea ceața sundurilor, a treia bunătața isvoarelor limpezii.

Nu insist asupra deosebirii adânci între aceste popoare. Țin să spun numai că sufletul norvegian oglindește natura în mijlocul căreia trăiește. Coasta dantelată și abruptă de care se anină case risipite la distanțe mari, codrii de brad ce vuesc de vuetul cascadelor, fjeldurile, — poziții de piatră pe care umbli ziua întreagă fără să dai de o viete, soful ingrat ce-l scormonește țăranul fără nădejde, în sfârșit clima aspră cu intemperii frecvente, izolarea oamenilor din cauza lipsei de mijloace de locomoțiune, toate aceste împrejurări au creat un suflet special, plin de voință și energie, individualist până'n măduva oaselor; increzător în tot ce face și capabil uneori de o revoltă morală susținută. În acest sens Rebekka din Rosmersholm e o figură care grăiește mult, fiindcă e fiica aceluias Nordland, colț stâncos al Norvegiei care a dat pe Hamsun.

Hamsun e fiu de țăran din fjelduri. Încă de mic a lucrat pe ogoarele tatălui său; s'a îndrăgostit de flori, de stânci, de vânt, dar pământul n'a rodit. Apoi a încercat în altă parte, până ce'ntr'o zi a luat drumul Americii, drumul făgăduinții, pe care au pornit pân'acum două milioane de Norvegieni, adică aproape jumătate din neamul lui Hamsun. Pentru aceasta nu-i nevoie să fii un «dezorientat». Din potrivă. E în acești emigranți o poftă de muncă, o dorință de mai bine, o voință de a-și croi viața în mod cinstit și demn, care dovedește o mare putere sufletească.

Odată acolo, Hamsun încercă mai multe meserii până ajunse waman la tramvaele din Chicago. Salariul i-ar fi ajuns ca să trăiască, dacă n'ar fi avut patima muzicii: tot ce câștiga se ducea pe concerte. Hamsun citește mult, observă și mai mult. Sufletul tânăr se răsvrătește contra nedreptăților societății.

Ca o bombă cade volumul lui de poezii: versuri sociale, dar nu socialiste. Reacțiunea proletarului norvegian diferă de reacțiunea proletarului rus de azi. Suferințele îndurate avuseseră darul să-i descopere *individualitatea* lui proprie. Poeziile îi erau pline de gânduri noi, sănătoase, și făcură oarecare vâlvă. Dacă nu mă'nșel, Ibsen le-a și remarcat atunci.

Fapt e că Hamsun îndrăzni să reediteze un volum de schițe din viața muncitorească, volum care la prima apariție trecuse nevădat în seamă. Proza lui e primită bine de critica norvegiană. Herman Jaeger și Karl Naerup vorbesc de el.

Hamsun începe să desfășoare o mare activitate: scrie articole la gazetă, publică nuvele. Versuri scrie foarte rar. Curând se'ntoarce acasă, la cuibul lui, și fiecare an aduce un nou volum. Sub influența scriitorilor ruși, de a căror limbă e fermecat, și mai ales sub înrăurirea lui Nietzsche, Hamsun își formează un stil personal: culoare multă, epitețe cântărite, perioadă bogată, întreruptă ici colo de fraze foarte scurte.

Fără șovăire, Hamsun atacă romanul. Dela primul pas reușește. Care vor fi subiectele lui? Viața lui însăși, întâi traiul liniștit, dar greu în pustietatea Nordlandului, apoi viața sbuciumată a marilor orașe americane, în sfârșit zilele monotoue ale orașelor burghize din țara lui.

În primele romane, autorul atacă societatea în mod vehement:

romancierul e încă poet social și revendică pentru individ o viață sufletească mai pură.

În a doua perioadă, observatorul covârșește pe poet: sufletul se potolește și-i înflorește pe buze un zâmbet amar. Își privește sufletul și-i e parcă milă de ce a ajuns. Privește societatea și i e milă de ea: o analizează, o batjocorește, dar sub răsul lui se ascunde veșnic un suflet cald și iubitor de oameni, o durere, profundă că atâtea suflete mari se pierd în mocirla pieții (Mårkens Gröde).

Din cunoașterea desăvârșită a societății, Hamsun și-a format convingerea că nu e prielnică celor buni. Și atunci vine concluzia, care constituie a treia etapă în opera lui: întoarceți-vă către pământul părăsit, căci bun, rău, el zămislește suflete curate. Trăind în mijlocul naturii, omul nu poate fi corupt. Veți zice: Rousseau. De sigur. Și sunt puține țări în care Rousseau să fie atât de citit, atât de pretuit ca în Norvegia.

În vremea din urmă, glasul lui Hamsun a luat accente profetice. Îndeamnă, scrie iar la gazetă, combate emigrațiile și în timpul războiului întemeiază o ligă a muncitorilor de pământ. El însuși dă exemplul: cu banii agonisiți din scrisul lui, cumpără o moșie boierească, se așează la țară și vede de munca câmpului. Iar ceilalți îl ascultă și-l urmează. Și astfel Hamsun e azi nu numai un mare scriitor, ci un mare îndrumător social al poporului său.

D-I Ralea a văzut în această evoluție firească o lipsă de unitate sufletească, un echilibru nestabil. Nimic mai eronat. Hamsun e din potrivă omul echilibrat prin excelență, care știe totdeauna să-și potrivească visul cu realitatea și să-l realizeze.

Trebuie să ne înțelegem însă asupra unui punct: Hamsun nu e contra civilizației: puțini au simțit-o mai adânc ca el. Ceeace combate e atmosfera îmbăcsită a orașelor, adunătura de oameni în care nișună bolile, vițiile, corupția. Ceeace vrea e o societate patriarhală *cultă și morală*. Cultura pământului nu exclude cultura intelectuală. Împreunarea lor poate constitui o armonie superioară a vieții. Poporul norvegian a dat o dovadă strălucită despre aceasta, căci orice țaran de acolo are în suflet mai multe generații de înaintași cu știință de carte și totuși rămâne țaran. Hamsun poate fi un dușman al orașelor, dar e absurd să susții că e un dușman al culturii, înfățișându-l ca un «primitiv cultivat», ca un «ratat cultural». Și de bună seamă că laureatul premiului Nobel ar râde cu poftă dacă cineva i-ar spune că «a primit atâta cultură cât poate tulbura o minte, fără s'o satisfacă».

MARCEL N. ROMANESCU

Teatrul Național: *Una dintr'o mie*: Teatrul Modern: *Fericirea neresti-mi*.

Actul întâi s'a ascultat cu oarecare curiozitate. Diamandy a fost om de spirit, «causeur» agreabil, povestitor ademenitor. Pe scenă, înrește, întrebuintarea sărei și a piperului se cere să fie dozată cu multă băgare de seamă. Diamandy n'a fost omul cumpătărei și a măsurii, Glu-

mele lui, chiar de la început, cel puțin unele, au întrecut măsura. Cu toate acestea au fost primite cum trebuia: cu veselie, puțin jenată, desigur, căci pereții Teatrului Național nu mai vor să audă ușurințele prea riscate de la grădinile de vară. Pe urmă glumele, chiar cele mai slobode, erau debitate de câteva tipuri de comedie care promiteau să se desvolte. Colonelul bătrân și neastâmpărat iubitor de fuste, bărlădeanu amoretat și stăruitor ca un detectiv, virginul secretar al unui avocat fad, împreună cu celelalte câteva schițe puteau încheia o farsă veselă. Adevărat că în actul întâi nu se urzea nimic, dar mai rămăneau încă două...

Celelalte două însă n'au făcut decât să imite pe cel dintâi și să sublinieze ceea ce acolo fusese riscat și trecut neobservat. Tipurile care promisese, se învârtau pe loc ca niște mașini de glume nesărate. Nici urmă de acțiune care să justifice ceva, de conflict care să stârnească vreun interes și să aștepte vre-o deslegare. Vorbe goale, spirituale uneori, cu sclipiri nimitoare din când în când, dar vorbe care în cele din urmă săcâie nervii spectatorului. Astfel *Una dintr'o mie* a căzut, deși a avut concursul inteligent și talentat al artiștilor interpreți în general.

Materialul brut din *Una dintr'o mie* e păcat că s'a pierdut fără nici un folos. O mână iscusită l-ar fi putut adăoga, lăra să altereze aproape întru nimic verva lui Diamandy, cel puțin atâta acțiune teatrală ca să susțină interesul imediat. Atunci poate nici sensualismul anecdotelor n'ar fi jicnit atât de mult. Căci într'o lucrare teatrală bine făcută se mai iartă accesoriile... Bine înțeles, când scena pe care se joacă nu este venerabilă, cum e, sau ar trebui să fie, sau promite să fie cea dela teatrul Național.

La teatrul Modern merg și picanterile, oricât ar fi de puțin voalate. Un teatru particular liber este să-și umple afișul cu marfă care aduce lume. Fiindcă la spate nu-i nici o subvenție să-i acopere cheltuielile încercărilor de artă pură.

Fericirea nevasti-mi e un spectacol special «pentru domni și doamne», cu un subiect care nu se poate povesti decât între prieteni. Dacă am spus atâta și dacă mai adăogăm că are câteva situații nostime și veselie din belșug — am spus desigur deajuns pentru toată lumea. Numele autorilor e mai bine să nu-l reținem, în speranța că nu-i vom mai întâlni, în schimb merită să însemnăm în primul rând numele d-lui Mihalescu, încântător într'o caricatură de episcop care, dealtfel, n'are nici un rost în farsă, și pe al d-lui Iancovescu pentru sclipirile de vervă ce le-a imprumutat eroului serii care nu poate nimic și totuși poate de două ori în trei acte și încă în fața unei săli arhipline. Și însfârșit mult am dori să nu mai avem de subliniat drăgălășia d-nei Elvira Popescu în asemenea piese.

L. REBREANU.

INSEMNAȚI

Câteva Constatări. — „Tabla de materii” pe care „Sburătorul” a publicat-o pentru prima sa jumătate de an, oferă prilejul câtorva constatări exacte. Considerând numărul autorilor cari iscălesc respectos versuri, proză și

doctrină, lirismul apare aproximativ de două ori mai productiv decât genul obiectiv, și producțiunea literară, în genere, aproximativ de cinci ori mai abundentă de cât doctrina. (Înțelegem prin doctrină toată activitatea de

răsfângere intelectuală, de raționalizare a complexului cultural trăit).

S'ar putea spune că trăim spon-tan, dar cugetăm puțin asupra acestei vieți. Nu tot așa se in-tâmplă însă și în țările de mai veceă cultură. Acolo cifra acti-vității de reflexiune intelectuală între cu mult pe aceea de crea-țiune poetică. Lucrul se explică prin mulțimea problemelor puse de un mediu foarte complicat și de o tradiție foarte lungă și foarte bogată.

Dimpotrivă, starea constatată la noi ar putea dovedi simplitatea relativă a mediului nostru și no-utatea tradiției la care aparținem. N'a fost însă problema așa și nici nu poate să continue mult, astfel.

Colecțiile mai vechi ale *Con-voarbirilor Literare* sau ale *Contem-poranului* își rezervă cele mai multe din paginile lor discuți-urilor de doctrină: din ele a re-zultat corpul de adevăruri ce stă la baza culturii noastre mai nouă și tot ele au determinat fi-zionomia curentelor, ce propa-gându-se până în zilele noastre, au dat culoarea particulară a vieții noastre culturale, în lup-tele și preocupările ei.

Astăzi, pe de altă parte, sunt încă destule probleme și încă destule personalități nevalorifi-cate care își cer un cercetător serios. Apoi mediul nostru a că-pătât, în câțiva ani, prin invazia și interpenetrațiunea de clase, la care asistăm, o mare complexi-tate. În toate privințele e nevoie de o nouă silință studioasă, obiectivitate și analiză.

T. V.

Invazia străinismului. — În „Luceafărul“, d. Nichifor Crainic constată cu mâhnire năvala scri-sului străin, din ce în ce mai cutropitoare, pe piața literară ro-mânească. Cititorii scrisului romi-nesc, înafară de cel jurnalistic, se împuținează pe măsură ce so-sesc ultimele noutăți, îngrozitor de mediocre, din apus. Orice nerozie în etichetă străină devine delicioasă. Oameni în toată firea și care, pe deasupra pozează în

campionii românismului, se fă-lesc că nu citesc niciodată romă-nește. Nicăeri în lume mândria și dragostea pentru limba națio-nală nu sunt mai scăzute ca la noi unde o clasă întreagă, și încă aceea care se pretinde a fi con-ducătoare, nu vorbește românește decât cu slugile.

Fenomenul e îngrijitor fiindcă se întinde de sus în jos. O reac-țiune se impune. Care ?

Dacă d. Iorga ar mai avea în-suflețirea de odinioară, ar fi sia-gurul care, precum a curmat ex-hibitițiile străinismului ciocoesc pe scena Teatrului Național, ar putea porni o mișcare măcar de rezistență puternică împotriva in-vaziei limbilor străine.

L. R.

De sufletul Nemților. de Al. Cazaban. Ediția II. — Cu cât te apropii de actualitate, cu atât te depărtezi de artă.

Iată un principiu ce se des-prinde, dureros, din recentele opere ale scriitorilor noștri...

D-l Cazaban este însă unul din-tre puținii noștri scriitori cari au răușit să păstreze — și în scrie-rile prilejuite de ultimele mo-mente — calitățile primordiale ale artei lor. Găsim într'adevăr acelaș spirit de observație, acelaș dar al povestirii, acelaș humor în *De sufletul Nemților*, ca și în celelalte scrieri ale autorului.

Am pronunțat cuvântul humor. Este oare d-l Cazaban un humo-rist? Când citești o bucată a d-sale, numai impresia de hu-moristică nu'ți face. Dimpotrivă, reiese din orice schiță a d-sale o atitudine de seriozitate în fața tuturor întâmplărilor vieții. Atunci cum rămâne cu humorul d-lui Cazaban? Există și el. Un humor al amănuntelor. Ți apare brusc la cotitura unei fraze, în cutare reflexie, în cutare comparație. Și tocmai în acest contrast dintre atmosfera de seriozitate în care plutește par-că sufletul autorului și amănuntele vesele ale des-cripției, rezidă tot farmecul artei d-lui Cazaban.

V. M.

SBUKATORUL

REVISTA SĂPTAMĂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI :

Zaharia Bărsan, Al. Cazaban, G. Cair, Radu Cosmin, Maria Cunțan, N. Davidescu, V. Demetrius, I. Dragoslav, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sâr-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Grégorian, E. Lovinescu, M. Lungeanu, Virgiliu Moscovci, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Măndru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rally, L. Rebreanu, Eugen Reigis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Radu D. Rosetti, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE :

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . . LEI 30

Pentru învățători, profeși și studenți

UN AN . . . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

S **BUKATORUL** se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația : Strada Sărindar No. 14

BCU Cluj / Central University Library Cluj
BUCUREȘTI

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Cămpăneanu, 40.

A A P Ă R U T

L. REBREANU

CALVARUL

O povestire de actualitate extrem de interesantă,
cu peripeții palpitate, într'un volum elegant
de peste 250 pagini.

6 LEI

EDITURA ALCALAY

A PĂRUT

No. 9

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Pacea	E. Lovinescu
Moștenirea (nuvelă)	Constanța Marin-Moseu
Cântă ? (poezie)	Radu Cosmin
Mai bună ca cea de grâu (povestire)	I. Dragoslav
Pâinea cea de mâne (poezie)	G. Rotică
Floriana lui Florin (povestire)	Victor Eftimiu
La foc (poezie)	Alex. Rally
Curierul (schiță de război)	Alexis V. Drăculea
Troița (schiță din Basarabia)	D. Iov
Documentele vremei	Luptele dela Bărăny-Küt-Moha Incendiul Parisului
	Ion Gr. Rădulescu E. Lovinescu

Acest număr cuprinde și numeroase fotografii luate cu prilejul Conferinței de păce dela Versailles.

Abonamentele se fac la **Librăria ALCALAY & Co.**

Lei 36 pentru un an

„ 18 „ șase luni

Prețul unui număr Lei 3

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUȚĂȚI

VICTOR EFTIMIU

CORABIA CU PITICI

O serie de povești, scrise într'o limbă colorată, cu subiecte dramatice și palpitate, cuprinse într'un volum de peste zece coale, cu coperta în culori.

5 LEI

BUCHAREST, Central University Library

RADU COSMIN

PRIN ARDEAL

Un volum de 500 pagini în care sunt fixate, ca niște documente, impresiile primei călătorii a suveranilor români Ardealul liberat. Cartea aceasta nu poate să lipsească din nici o bibliotecă românească.

10 LEI

EDITURA ALCALAY